

РОЗДІЛ III

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТА ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК: 351.746.2:347.172

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-1-1-68-79>

Никифорчук Дмитро Йосипович,
доктор юридичних наук, професор
(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9041-6197>

Чемерис Дмитро Дмитрович,
ад'юнкт
(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6140-4506>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗШУКУ БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ОСІБ

У статті розглянуто особливості законодавчого регулювання розшуку безвісти зниклих осіб. Визначено поняття законодавчого регулювання цієї діяльності. Зосереджено увагу на тих законах України, що безпосередньо впорядковують розшук цієї категорії осіб. Здійснено науковий опис законів у контексті розшукової роботи з урахуванням практичного досвіду авторів. Описано дію деяких законів у різних ситуаціях безвісного зникнення. Наведено приклади з практики. Запропоновано шляхи оптимізації розшуку безвісти зниклих осіб.

Ключові слова: закон; розшук; безвісти зникла особа; Національна поліція.

Постановка проблеми. Згідно зі статтею 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Розшук безвісти зниклих осіб є однією з головних засад щодо забезпечення безпеки людей правоохоронними органами, серед яких центральне місце займає Національна поліція України, зокрема оперативні підрозділи, відповідно до покладених на неї завдань [2].

Указані підрозділи, здійснюючи заходи щодо розшуку безвісти зниклих осіб, керуються законами України та підзаконними нормативно-правовими актами, які еволюціонують відповідно до сучасних умов суспільного життя.

У цьому контексті слід звернути увагу на процеси, що створюють передумови для безвісного зникнення людей: економічна криза, збройний конфлікт на Сході України, масовий виїзд громадян на заробітки за кордон, карантинні обмеження внаслідок пандемії COVID-19, люмпенізація (зубожіння) деяких верств населення та висока загальна криміналізація українського суспільства. Ці обставини знаходять

своє відображення в законодавчих актах та впливають на діяльність Національної поліції України.

Своєчасне внесення змін і доповнень до чинного законодавства та прийняття нових нормативно-правових актів забезпечують дотримання гарантованих Конституцією України прав і свобод людини. Тому авторами виділено основні закони, які впорядковують загальні питання цієї діяльності, та здійснено їхній науково-практичний опис.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем розшуку безвісти зниклих осіб у різні роки були присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: В. В. Аброськіна [3], С. В. Богданова [4], О. Я. Мазурка [5], В. В. Корха [6] та інших.

Так, В. В. Аброськіним досліджувалися актуальні питання розшуку безвісти зниклих осіб у зоні проведення антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил). С. В. Богдановим розкрито деякі проблеми нормативного регулювання розшуку безвісти зниклих осіб. О. Я. Мазурок здійснив науковий опис криміналістичного забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісти зниклих осіб. Роботи В. В. Корха присвячені вивченню сучасного стану оперативної обстановки під час виникнення ситуацій безвісного зникнення.

Також слід зазначити, що в контексті даної проблематики авторами проведено дослідження актуальних проблем розшуку безвісти зниклих водіїв транспортних засобів та методики розшуку безвісти зниклих осіб в Україні [7; 8].

Окремі аспекти розшукової роботи були предметом досліджень європейських учених: С. Й. Моревіца [9] – про мотиви, які спонукають особу залишити місце проживання; Л. Хакмана [10] – стосовно антропології (ідентифікації) безвісти зниклих; О. Стевенсона [11] – щодо географії безвісного зникнення осіб тощо.

Проте постійний розвиток законодавства України, зміни, які відбуваються у суспільно-політичному житті, зумовлюють необхідність подальших наукових розвідок у сфері законодавчого регулювання розшуку безвісти зниклих осіб.

Метою цієї статті є науково-практичний опис та обґрунтування особливостей законодавчого регулювання розшуку безвісти зниклих осіб.

Виклад основного матеріалу. Під нормативно-правовим регулюванням розшуку безвісти зниклих осіб ми розуміємо закони та підзаконні нормативно-правові акти, які визначають підстави й порядок проведення пошукових заходів, здійснення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на встановлення їх місцезнаходження. Тобто уповноважені органи і посадові особи, діючи від імені держави, забезпечують захист прав і законних інтересів осіб, що зникли безвісти. Насамперед мова йде про гарантований Конституцією України захист життя і здоров'я особи, у тому числі від протиправних посягань.

У зв'язку з тим, що правовідносини під час безвісного зникнення осіб характеризуються своєю різноманітністю, авторами визначено закони, що здійснюють пряме регулювання цієї діяльності:

- Конституція України;
- Кримінальний кодекс України;
- Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України);
- Цивільний кодекс України;
- Закон України «Про Національну поліцію»;
- Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»;
- Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти»;

– Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»;

– Закон України «Про протидію торгівлі людьми».

Окремі питання розшуку цієї категорії осіб також регулюються іншими законами України: «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю», «Про статус суддів», «Про Службу безпеки України», «Про державну прикордонну службу України», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про запобігання корупції», «Про боротьбу з тероризмом», «Про охорону дитинства», Цивільним процесуальним кодексом України та ін.

У цьому контексті автори вважають необхідним здійснити науково-практичний опис указаних вище законів.

1. Конституція України [1] – базовий закон, вимоги якого регулюють усю діяльність оперативних підрозділів щодо розшуку зниклих безвісти. Статтею 3 визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ці права і свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення цих прав і свобод є її головним обов'язком. Гарантії прав і свобод людини поділяють на загальносоціальні та спеціальні. Останню групу становлять затверджені державою юридичні норми, спеціально спрямовані на забезпечення прав і свобод (чимало таких норм закріплено саме в Конституції України), а також практична діяльність з їх використання і застосування (у тому числі правозастосовчі акти відповідних органів держави) [12, с. 9]. У статті 27 визначено, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

2. Кримінальний кодекс України (далі – КК України). З огляду на предмет дослідження убачаємо доцільним описати статтю 115 КК України «Умисне вбивство». Адже під час отримання повідомлення про безвісне зникнення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) вносяться відомості саме з такою кваліфікацією [13]. Вбивство – це винне, протиправне заподіяння смерті іншій людині. Залежно від вини суб'єкта злочину вбивство може бути умисним (статті 115–118) або необережним (ст. 119) [14]. У справах про безвісне зникнення мова йде саме про умисне вбивство як можливий спосіб інсценування цього злочину. Необхідність такої кваліфікації обумовлена високим рівнем латентності цих кримінальних правопорушень. Як засвідчує досвід минулих років, траплялися непоодинокі випадки неналежного документування злочинів, однією з причин якого було недосконале нормативно-правове регулювання. Після внесення відомостей до ЄРДР з кваліфікацією ч. 1 ст. 115, по-перше, питання розшуку безвісти зниклого перебуває на контролі керівництва Національної поліції, що стимулює відповідний орган Національної поліції якнайшвидше встановити місцезнаходження розшукуваного до внесення відомостей до ЄРДР, по-друге, це надає можливості поліції проводити максимальний комплекс слідчих (розшукових) дій.

Виявлення ознак, які вказують на готування до вчинення злочину сприяє встановленню розшукуваного та притягненню винних осіб до кримінальної відповідальності.

Наприклад, 15.01.2021 року зник безвісти разом з автотранспортним засобом мешканець м. Києва Олександр Сояк. У результаті масштабних пошуків об'єднаними силами різних підрозділів Національної поліції тіло безвісти зниклого було виявлено 17.01.2021 року в лісосмузі біля села Любимівка Вишгородського району Київської області з ознаками насильницької смерті від вогнепального поранення. 18.01.2021 р. підозрювану особу було встановлено і затримано в порядку статті 208 КПК України [26].

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Останнім часом у державі триває інтенсивний процес зрощення кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. Це обумовлено передусім прийняттям нового КПК України в 2012 році та необхідністю пристосування Національної поліції до відповідних умов роботи.

Згідно зі статтею 41 КПК України оперативні підрозділи Національної поліції здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого. Під час виконання доручень слідчого співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Доручення слідчого є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом [15]. У дорученнях зазначається найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення; перелік слідчих (розшукових) дій, які потрібно здійснити; інші відомості, які необхідні для проведення цих дій. Термін виконання доручень слідчих не повинен перевищувати встановленого в них строку. У разі неможливості своєчасного виконання доручення продовження строку його виконання письмово погоджується начальником оперативного підрозділу з начальником слідчого підрозділу. Матеріали про виконання доручень слідчих підлягають направленню до слідчого підрозділу разом із супровідним листом за підписом начальника відповідного органу.

Глава 21 КПК України регулює проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Як засвідчує практичний досвід авторів, під час розшуку безвісти зниклих осіб найчастіше проводяться такі заходи, передбачені КПК України:

– стаття 263 КПК України: зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж полягає у негласному проведенні із застосуванням відповідних технічних засобів спостереження, відбору та фіксації змісту інформації, яка передається особою, а також в одержанні, перетворенні і фіксації різних типів сигналів, що передаються каналами зв'язку (знаки, сигнали, письмовий текст, зображення, звуки, повідомлення будь-якого виду). При цьому цей захід поділяється на контроль за телефонними розмовами (відбір та фіксація змісту телефонних розмов, SMS-повідомлень, MMS-повідомлень, факсимільного зв'язку тощо) та на зняття інформації з каналів зв'язку (одержання, перетворення і фіксація різних сигналів, які передаються через інтернет-мережу та інші мережі);

– стаття 268 КПК України: встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу передбачає застосування технічного обладнання для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, в тому числі мобільного терміналу, систем зв'язку та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у

мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються;

– стаття 269 КПК України: спостереження за особою, річчю або місцем у публічно доступних місцях передбачає візуальне спостереження за особою (для фіксації її пересування, контактів, поведінки, перебування в певному, публічно доступному місці тощо або в застосуванні з цією метою спеціальних технічних засобів для спостереження), а також візуальне спостереження за річчю або місцем (для фіксації її переміщення, контактів з нею певних осіб, подій у певному місці, перевірки відомостей під час досудового розслідування тяжкого чи особливо тяжкого злочину або в застосуванні з цією метою спеціальних засобів спостереження).

Проведення інших передбачених КПК негласних слідчих (розшукових) дій є можливим і залежить від обставин кримінального провадження. Порядок, тактика та методика з окремих негласних слідчих (розшукових) дій, взаємодія уповноважених оперативних підрозділів з особами (підрозділами), що залучаються до проведення таких дій, регулюються окремими нормативно-правовими актами відповідних підрозділів Національної поліції України [16, с. 723].

4. Закон України «Про Національну поліцію». У статті 23 Закону закріплено основні повноваження поліції, серед яких в пункті 7 йде мова про те, що поліція розшукує осіб, які пропали безвісти, у випадках, визначених законом. На увагу дослідників заслуговують положення розділу 5 цього нормативного акта – поліцейські заходи. Адже для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень у частині розшуку безвісти зниклих працівники оперативних підрозділів виконують дії або комплекс дій примусового характеру, що обмежують певні права і свободи людини [17, с. 232].

На думку авторів, положення п. 1 статті 41 зазначеного Закону, де визначене коло осіб, щодо яких здійснюється поліцейське піклування, необхідно доповнити пунктом 5) «особи похилого віку, які опинилися в безпорадному стані».

На практиці поліцейські найчастіше застосовують передбачені цим Законом превентивні заходи. У контексті дослідження ці заходи пропонуємо подати у вигляді таблиці.

Таблиця 1

№ п/п	Вид превентивного заходу	Права поліцейського	Обставини	Примітка
1	Перевірка документів особи	Вимога пред'явити документи, що посвідчують особу та/або підтверджують відповідне право	1. Наявність зовнішніх ознак безвісти зниклого 2. Перебування на місці події 3. Наявність зовнішніх ознак причетності до злочину щодо безвісти зниклого	Примусово
2	Опитування особи	Опитування у разі володіння особою відповідною інформацією	Коли є достатньо підстав вважати, що особа може повідомити відомості	Добровільно, для малолітніх – присутність батьків

3	Поверхнева перевірка та огляд	Візуальний огляд особи, транспортного засобу; проведення по поверхні вбрання рукою чи приладом	Наявність достатніх підстав уважати, що при особі чи у транспортному засобі є знаряддя злочину або річ, заборонена в обігу, або свобода осіб незаконно обмежується	Примусово, з можливістю самостійно показати вміст речей або транспортного засобу
4	Зупинення транспортного засобу	Можливість зупиняти транспортний засіб	1. Перебування транспортного засобу в розшуку 2. Якщо водій є свідком у справі про безвісне зникнення	Примусово
5	Вимога залишити місце та обмеження доступу на визначену територію	Вимога залишити місце та обмеження доступу	1. Необхідність забезпечення безпеки безвісти зниклого 2. Фіксація слідів злочину 3. Для затримання осіб, причетних до злочину щодо безвісти зниклого	Примусово
6	Обмеження пересування особи чи транспортного засобу або фактичного володіння річчю	Затримання особи, вилучення речей	Здійснюється на підставах і в порядку, передбачених КПК України	Примусово
7	Проникнення до житла чи іншого володіння особи	Можливість здійснення без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках	1. Порятунком життя людей 2. Безпосереднє переслідування злочинців 3. Припинення злочину, що загрожує життю розшукуваного	Примусово
8	Застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- та кінозйомки, відеозапису	Закріплення фото- і відеотехніки на форменому одязі, транспортних засобах, по периметру доріг і будівель	1. Виявлення і фіксування правопорушення 2. Установлення перебування безвісти зниклого в певному місці, маршрут його руху	Примусово або за згодою власника засобу фіксації
9	Поліцейське піклування	Передача особи визначеним у законі особам чи закладам, вилучення предметів, що можуть спричинити шкоду	1. Щодо безвісти зниклих неповнолітніх, які залишилися без догляду 2. Щодо безвісти зниклих психічнохворих;	Примусово

			3. Щодо осіб, які внаслідок стану сп'яніння, перебуваючи в публічному місці, втратили здатність самостійно пересуватися чи створюють реальну небезпеку іншим або собі	
--	--	--	---	--

Зазначений перелік не є вичерпним. Поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати інші заходи, передбачені Законом та визначені окремими нормативними актами.

5. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»: в аспекті нашого дослідження на увагу заслуговують зазначені у статті 6 Закону підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності, а саме: наявність достатньої інформації, отриманої в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів про осіб, безвісти зниклих. Це означає, що за фактом безвісного зникнення внесено відомості до ЄРДР з кваліфікацією ст. 115 КК України («Умисне вбивство»), протягом 10-денного терміну встановити місцезнаходження особи не вдалося (а в передбачених спеціальними нормативними актами випадках – протягом доби), заведено оперативно-розшукову справу, а зникла безвісти особа, ймовірно, стала жертвою злочину або перебуває в небезпеці [18].

6. Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти»: цей нормативний акт прийнято у 2018 році і в ньому виправлено деякі суттєві недоліки в окресленій сфері. Отже, було усунуто порушення мовних вимог в актах, що регулюють розшукову роботу поліції, а саме забезпечено термінологічну уніфікованість лексичної сполуки «безвісти зникла особа». У Законі подано таке визначення: особа, зникла безвісти – фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук [19].

У цілому Закон визначає правовий статус осіб, зниклих безвісти, та забезпечує правове регулювання відносин, пов'язаних із встановленням та обліком, розшуком і соціальним захистом таких осіб та їхніх родичів. Із змісту Закону зрозуміло, що велика увага приділяється визначенню статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин унаслідок збройного конфлікту на Сході України. З початку збройного протистояння на органи поліції покладено обов'язок щодо створення умов для ДНК-ідентифікації загиблих, розшуку зниклих безвісти громадян на тимчасово окупованій території.

7. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» визначає загальні положення боротьби зі злочинами, що вчиняються у зв'язку з діяльністю незаконних злочинних угруповань [20]. В аспекті дослідження така діяльність може бути пов'язана з вчиненням злочинів щодо безвісти зниклих осіб (терористичні акти, вбивства, викрадення людей, незаконне позбавлення волі тощо).

Наприклад, 21.12.2020 року на території м. Павлоград Дніпропетровської області було викрито організоване злочинне угруповання у складі близько 30 чоловік, які вчиняли злочини на території України з 2018 року, зокрема викрадали

осіб, що займалися підприємницькою діяльністю для отримання викупу. У ході спецоперації було проведено 48 одночасних санкціонованих обшуків, вилучено велику кількість зброї, наркотичних речовин, маски-балаклави та інші предмети, що мають значення для справи. 8 осіб, у тому числі організатора угруповання, було затримано в порядку ст. 208 КПК України. Співучасникам повідомлено про підозру за різними статтями КК України. Після отримання результатів експертиз діям цих осіб буде надано додаткову кваліфікацію [26].

8. Цивільний кодекс України: раптова й тривала відсутність особи в місці її постійного мешкання за відсутності відомостей про її місцеперебування стає причиною для хвилювання рідних і близьких, зачіпає права й інтереси фізичних і юридичних осіб, із якими особа перебуває в правових відносинах.

Важливими в цьому контексті є положення ст. 43 Цивільного кодексу України [21], які регламентують підстави визнання фізичної особи безвісти зниклою. У цій статті зазначено, що фізична особа може бути визнана судом безвісти зниклою, якщо протягом одного року в місці її постійного мешкання немає відомостей про місце її перебування. У разі неможливості встановити день одержання останніх відомостей про місцеперебування особи, початком її безвісної відсутності вважають перше число місяця, що йде за тим, у якому були одержані такі відомості, а в разі неможливості встановити цей місяць – перше січня наступного року [22, с. 272].

Цивільно-процесуальні питання визнання особи безвісти зниклою врегульовані Цивільним процесуальним кодексом України [23], зокрема порядок подання до суду та розгляду заяв про визнання фізичної особи безвісти зниклою або оголошення її померлою. Варто враховувати положення постанов Пленуму Верховного Суду України (Постанова «Про судову практику у справах про спадкування» від 30 травня 2008 року № 7) [24].

Наявність ухвали суду про визнання особи безвісти зниклою або померлою є підставою для закриття оперативно-розшукової справи (стаття 9² Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»). Однак впізнавальна карта на таку особу залишається в підрозділі інформаційно-аналітичного забезпечення Національної поліції України і може бути в подальшому використана, наприклад, для впізнання трупа.

9. Закон України «Про протидію торгівлі людьми»: у ньому визначено, що торгівля людьми – здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином [25]. На практиці жертвами злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, нерідко стають особи, що зникли безвісти.

Наприклад, 24.01.2020 року поліцейськими ГУНП України в Донецькій області викрито групу осіб, що займалися трудовою експлуатацією громадян соціально не захищених категорій: наркозалежних, безхатченків тощо. Близько 30 осіб утримували в будинку під назвою «Храм». Деякі з цих осіб вважалися зниклими безвісти [26].

Висновки. Незважаючи на постійне внесення змін до законів України та прийняття нових нормативних актів, значна кількість правових норм, які регулюють

діяльність Національної поліції України щодо розшуку безвісти зниклих осіб, потребує доопрацювання і пристосування до реалій суспільного життя.

Діяльність у сфері розшуку безвісти зниклих осіб охоплює широке коло суспільних відносин і регулюється значною кількістю законів, однак визначені та описані авторами нормативно-правові акти прямо регулюють зазначену діяльність. Інші правові приписи мають допоміжний характер і застосовуються в окремих ситуаціях безвісного зникнення.

Правова кваліфікація усіх без винятку безвісних зникнень, відомості про які вносяться до ЄРДР за ч. 1 ст. 115 КК України («Умисне вбивство»), позитивно впливає на стан розшуку цієї категорії осіб. У справах про безвісне зникнення найбільш доцільно проводити такі види негласних слідчих (розшукових) дій: зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, спостереження за особою, річчю або місцем.

Прийняття КПК України 2012 року розширило можливості слідчих та оперативних підрозділів щодо розшуку безвісти зниклих осіб і зумовило появу нових законів, які оптимізують розшукову роботу. Закон України «Про Національну поліцію» хоча в загальних рисах і враховує особливості розшукової роботи, проте потребує доопрацювання в частині захисту соціально незахищених категорій осіб (щодо встановлення поліцейського піклування про осіб похилого віку, які опинилися в безпорадному стані).

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
3. Аброськін В. В. Роль органів Національної поліції щодо забезпечення правопорядку в зоні проведення операції Об'єднаних сил. *Забезпечення правопорядку на території проведення операції Об'єднаних сил*: збірник тез доповідей Всеукраїнського науково-практичного семінару. Маріуполь, 2018. 243 с.
4. Богданов С. В. Деякі проблеми нормативного регулювання розшуку безвісно зниклих громадян. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів, 2007. Спецвипуск I. С. 82–90.
5. Мазурок О. Я. Криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 255 с.
6. Корх В. В. Сучасний стан оперативної обстановки у сфері розшуку безвісно відсутніх осіб. *Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 25 травня 2017 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 120 с.
7. Никифорчук Д. Й., Чемерис Д. Д. Актуальні проблеми розшуку безвісти зниклих водіїв автотранспортних засобів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1 (17). С. 22–29. DOI: <https://doi.org/10.33270/04191701>.
8. Nykyforchuk D. J., Chemerys D. D. Методика розыска без вести пропавших лиц в Украине: практический аспект. *Periodyk Wydziału Prawa i Administracji UWM. Studia Prawnoustrojowe*. Olsztyn. 2020. № 47. P. 23–34. DOI: 10.31648/sp.5268.
9. Hackman L. (2016). Forensic Anthropology and Missing Persons Investigations. *Handbook of Missing Persons*, 415–425. DOI: 10.1007/978-3-319-40199-7_27.
10. Morewitz S. J. (2016). Missing Persons: Forensic Sociology Factors. *Handbook of Missing Persons*, 93–104. DOI: 10.1007/978-3-319-40199-7_8.
11. Stevenson O. & Woolnough P. (2016). Geographies of Missing People: Improving Police Knowledge and Response to Missing Persons. *Handbook of Missing Persons*, 127–143. DOI: 10.1007/978-3-319-40199-7_10.
12. Петришин О. В. Конституція України : науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Я. Тація. Київ: НАПРН, 2011. 512 с.

13. Про затвердження інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page> (дата звернення: 19.01.2021).
14. Кримінальний кодекс України : прийнятий 05 квіт. 2001 р. № 2341-З. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
15. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст.88.
16. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні (станом на 7 вересня 2018 року) / за заг. ред. М. В. Лошицького. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2018. 1280 с.
17. Закон України «Про Національну поліцію» : науково-практичний коментар. 6-те вид. перероб. та доповн. (станом на 5 грудня 2016 р.) / за заг. ред. В. В. Чернея. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 560 с.
18. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 19.01.2021).
19. Про правовий статус осіб, що зникли безвісти : Закон України від 12 серп. 2018 р. № 2505-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 38. Ст. 280.
20. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. Ст. 358.
21. Цивільний кодекс України : прийнятий 16 січ. 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
22. Козьяков І. М. Перевірка прокурором додержання законів при прийманні та вирішенні заяв про безвісне зникнення громадян: організація і тактика. *Кримінальне право України*. 2006. № 2. С. 45–52.
23. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV (станом на 1 жовт. 2016 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40, № 40–42. Ст. 492.
24. Про судову практику у справах спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08> (дата звернення: 19.01.2021).
25. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19–20. Ст. 173.
26. Національна поліція України. Фейсбук. Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/UA.National.Police/> (дата звернення: 19.01.2021).

References

1. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 [The Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141 [in Ukrainian].
2. Pro Natsionalnu politzii : Zakon Ukrainy vid 2 lypnia 2015 roku № 580-VIII [On the National Police : Law of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 40–41. St. 379 [in Ukrainian].
3. Abroskin, V. V. (2018). Rol orhaniv Natsionalnoi politzii shchodo zabezpechennia pravoporiadku v zoni provedennia operatsii Obiednanykh syl [The role of the national police in ensuring law and order in the area of the joint forces operation]. *Zabezpechennia pravoporiadku na terytorii provedennia operatsii Obiednanykh syl : zbirnyk tez dopovidei Vseukrainskoho naukovopraktychnoho seminaru*. Mariupol. 243 s. [in Ukrainian].
4. Bohdanov, S. V. (2007). Deiaki problemy normatyvnoho rehulivannia rozshuku bezvisno znyklykh hromadian [Some problems of normative regulation of search of missing persons]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. Lviv. Spetsvypusk I. S. 82–90 [in Ukrainian].
5. Mazurok, O. Ya. (2018). Kryminalistychne zabezpechennia diialnosti Natsionalnoi politsii pid chas rozshuku bezvisno vidsutnykh osib [Forensic support of the National Police during the search for missing persons] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv. 255 s.
6. Korkh, V. V. (2017). Suchasnyi stan operatyvnoi obstanovky u sferi rozshuku bezvisno vidsutnykh osib [The current state of the operational situation in the field of search for missing persons]. *Aktualni pytannia operatyvno-rozshukovoi protydii zlochynam : materialy nauk.-prakt. seminaru (m. Dnipro, 25 travnia 2017 r.)*. Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. 120 s. [in Ukrainian].
7. Nykyforchuk, D. Y., Chemerys, D. D. (2019). Aktualni problemy rozshuku bezvisnykh znyklykh vodiiv avtotransportnykh zasobiv [Current problems of searching for missing drivers of motor vehicles].

- Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav.* № 1(17). S. 22–29. DOI: <https://doi.org/10.33270/04191701> [in Ukrainian].
8. Nykyforchuk, D. J., Chemerys, D. D. (2020). Metodika rozyska bez vesti propavshih lic v Ukrainie: prakticheskij aspekt [Missing Persons Search Methods in Ukraine: practical aspect]. *Periodyk Wydziatu Prawa i Administracji UWM. Studia Prawnoustrojowe.* Olsztyn. № 47. P. 23–34. DOI: 10.31648/sp.5268 [in Russian].
 9. Hackman L. (2016). Forensic Anthropology and Missing Persons Investigations. *Handbook of Missing Persons*, 415–425. DOI: 10.1007/978-3-319-40199-7_27.
 10. Morewitz S. J. (2016). Missing Persons: Forensic Sociology Factors. *Handbook of Missing Persons*, 93–104. DOI: 10.1007/978-3-319-40199-7_8.
 11. Stevenson O. & Woolnough P. (2016). Geographies of Missing People: Improving Police Knowledge and Response to Missing Persons. *Handbook of Missing Persons*, 127–143. DOI: 10.1007/978-3-319-40199-7_10.
 12. Petryshyn, O. V. (2011). Konstytutsiia Ukrainy : naukovo-praktychnyi komentar [The Constitution of Ukraine: scientific and practical commentary] / za zah. red. V. Ya. Tatsiia. Kyiv: NAPrN. 512 s. [in Ukrainian].
 13. Pro zatverdzhennia instruktsii z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni [On Approval of Instruction on Interaction of National Police Bodies in Prevention, Detection and Investigation of Crimes] : nakaz MVS Ukrainy vid 07.07.2017 № 575. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page> (data zvernennia: 21.01.2021) [in Ukrainian].
 14. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : pryiniaty 05 kvit. 2001 r. № 2341-3. [Criminal Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* 2001. № 25–26. St. 131 [in Ukrainian].
 15. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : pryiniaty 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. St. 88 [in Ukrainian].
 16. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy. Zrazky protsesualnykh dokumentiv u kryminalnomu provadzhenni (stanom na 7 veresnia 2018 roku) [Scientific and practical commentary on the Criminal Procedure Code of Ukraine. Samples of procedural documents in criminal proceedings] / za zah. red. M. V. Loshytskoho. Kyiv: Vydavnychiy dim «Profesional», 2018. 1280 s. [in Ukrainian].
 17. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnu politsiiu» : naukovo-praktychnyi komentar [Scientific and practical commentary on the Law of Ukraine «On the National Police»]. 6-te vyd. pererob. ta dopovn. (stanom na 5 hrudnia 2016 r.) / za zah. red. V. V. Cherneia. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 2016. 560 s. [in Ukrainian].
 18. Pro operativno-rozshukovu diialnist : Zakon Ukrainy vid 18.02.1992 № 2135-7 [On operative-search activity : Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (data zvernennia: 19.01.2021) [in Ukrainian].
 19. Pro pravovyi status osib, shcho znykly bezvisty : Zakon Ukrainy vid 12 serp. 2018 r. № 2505-VIII [On the legal status of missing persons : Law of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* 2018. № 38. St. 280 [in Ukrainian].
 20. Pro orhanizatsiino-pravovi osnovy borotby z orhanizovanoiu zlochynnistiu : Zakon Ukrainy vid 30 cherv. 1993 r. [On the organizational and legal basis for combating organized crime]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* 1993. № 35. St. 358 [in Ukrainian].
 21. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine] : pryiniaty 16 sich. 2003 r. № 435-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* 2003. № 40–44. St. 356 [in Ukrainian].
 22. Koziakov, I. M. (2006). Perevirka prokurorom dodержannia zakoniv pry pryimanni ta vyrishenni zaiav pro bezvisne znyknennia hromadian: orhanizatsiia i taktyka [Prosecutor's check of observance of laws at acceptance and the decision of statements on disappearance of citizens: the organization and tactics]. *Kryminalne pravo Ukrainy.* № 2. S. 45–52 [in Ukrainian].
 23. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 18 berez. 2004 r. № 1618-IV (stanom na 1 zhovt. 2016 r.). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.* 2004. № 40, № 40–42. St. 492 [in Ukrainian].
 24. Pro sudovu praktyku u spravakh spadkuvannia [On judicial practice in matters of inheritance] : Postanova Plenumu Verkhovnogo Sudu Ukrainy vid 30.05.2008 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v000770008> (data zvernennia: 19.01.2021) [in Ukrainian].

25. Pro protydiuu torhivli liudmy : Zakon Ukrainy vid 20.09.2011 № 3739-VI [On combating trafficking in human beings : Law of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2012. № 19–20. St. 173 [in Ukrainian].
26. Natsionalna politsiia Ukrainy. Feisbuk. Ofitsiina storinka [National Police of Ukraine. Facebook. Official page]. URL: <https://www.facebook.com/UA.National.Police/> (data zvernennia: 19.01.2021) [in Ukrainian].

Nykyforchuk Dmytro,

Doctor of Law, Professor
(National Academy of Internal Affairs, Kyiv)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9041-6197>

Chemerys Dmytro,

Postgraduate student
(National Academy of Internal Affairs, Kyiv)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6140-4506>

FEATURES OF LEGISLATIVE REGULATION SEARCH FOR MISSING PERSONS

The article is devoted to the study of the peculiarities of the legislative regulation of the search for missing persons. Since the central place among the law enforcement agencies that search for this category of persons is occupied by units of the National Police, the authors pay attention to the laws that guide police officers in their activities. The scientific description of the laws in the context of search work is carried out taking into account the practical experience of the authors. Emphasis is placed on the processes that create preconditions for the disappearance of people in Ukraine: the economic crisis, the armed conflict in the East, the mass exodus of citizens abroad, quarantine restrictions due to the COVID-19 pandemic, impoverishment of some segments of the population and high general criminalization of Ukrainian society. It is noted that these circumstances are reflected in the legislation and affect the activities of the National Police of Ukraine. The effect of some laws in various situations of disappearance is described. Examples from practice are given. The paper focuses on optimizing the work of the National Police in this area, because the timely introduction of changes and additions to existing legislation and the adoption of new regulations ensure compliance with the human rights and freedoms guaranteed by the Constitution of Ukraine. It was found that the legal qualification of the fact of missing person under a particularly serious article of the Criminal Code of Ukraine has a positive effect on the search work. An analysis of the Law on the National Police revealed that some categories of vulnerable people (elderly people who were helpless) were left out of the legislator's attention. According to the practical experience of one of the authors, these individuals are often victims of accidents and need police care. The effect of some laws in various situations of disappearance is described. Examples from practice are given. Ways to optimize work in this area are proposed.

Key words: law; search; missing person; National Police.

Надійшла до редколегії 10.02.2021